

I. КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ ТА КРИМІНОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ

УДК 341.3:355.48(477)

DOI 10.32755/sjcriminal.2025.02.007

Данилевський М. А.,

кандидат юридичних наук,

суддя Тернівського районного суду

міста Кривого Рогу

Дніпропетровської області

ORCID: 0000-0002-0692-1172

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ НЕВІДВОРОТНОСТІ ПОКАРАННЯ ЗА ВОЄННІ ЗЛОЧИНИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

У статті розкрито теоретичні засади принципу невідворотності покарання в кримінальному праві та його значення в умовах сучасної збройної агресії рф проти України. Проаналізовано ключові чинники, що перешкоджають ефективній реалізації цього принципу, зокрема скоєння злочинів на тимчасово окупованих територіях, невизнання рф юрисдикції Міжнародного кримінального суду, переважанню української правоохоронної системи, а також недоліки міжнародного механізму притягнення до відповідальності. Особливу увагу приділено аналізу наслідків безкарності за воєнні злочини, таких як масштабування злочинної поведінки, підрив авторитету міжнародного права, поширення правового нігілізму та загострення проблеми справедливості в українському суспільстві. Зауважено, що принцип невідворотності покарання є однією з фундаментальних засад кримінального права, яка забезпечує не лише захист прав людини, а й ефективність функціонування всієї системи кримінальної юстиції. Проаналізовано, що в теоретичному аспекті принцип невідворотності покарання досліджується в кількох напрямках, які розкривають його зміст та роль у правозастосуванні і протидії кримінальним правопорушенням. Визначено основні підходи до розуміння змісту цього принципу та його вияву в національному й міжнародному законодавстві. Підкреслено важливість гармонізації кримінального законодавства України з міжнародними стандартами, активізації міжнародного співробітництва та створення спеціалізованих механізмів притягнення до відповідальності осіб, винних у скоєнні міжнародних злочинів. Обґрунтовано необхідність розвитку цифрових платформ для фіксації злочинів, захисту свідків, а також активної участі громадянського суспільства у процесі забезпечення невідворотності відповідальності. Зроблено висновок, що своєчасне

і справедливе покарання за воєнні злочини є запорукою післявоєнного примирення, відновлення довіри до інституцій правосуддя та зміцнення міжнародного правопорядку.

Ключові слова: принцип невідворотності покарання, кримінальні принципи, воєнний стан, кримінальна відповідальність.

Постановка проблеми. У контексті російсько-української війни принцип невідворотності покарання за воєнні злочини набуває особливої ваги. Масштабність і системність порушень міжнародного гуманітарного права з боку російських військових, невизнання юрисдикції Міжнародного кримінального суду рф, труднощі у фіксації злочинів на тимчасово окупованих територіях, а також перевантаження національної правоохоронної системи України створюють серйозні перешкоди для ефективного здійснення правосуддя. Безкарність за воєнні злочини підриває міжнародний правопорядок, провокує подальші злочини, деморалізує суспільство та знижує довіру до інституцій правосуддя. У такій ситуації забезпечення невідворотності відповідальності не лише сприятиме справедливості й відновленню прав жертв, а й стане запорукою ефективної післявоєнної реінтеграції та встановлення тривалого миру. Саме тому дослідження теоретичних та практичних аспектів реалізації принципу невідворотності покарання є надзвичайно актуальним і має вагоме значення як для вдосконалення національного законодавства і судової практики, так і для зміцнення міжнародної кримінальної юстиції.

Аналіз останніх досліджень. О. П. Горох (аспект узгодженості принципу невідворотності кримінальної відповідальності та звільнення від покарання) [1]; Ю. Ю. Коломієць (правова природа і зміст невідворотності кримінальної відповідальності) [2]; А. А. Корнієнко (структурно-функціональний аналіз принципу невідворотності та юридичної відповідальності) [3]; О. О. Ліщенко, О. В. Кириченко (поняття принципу невідворотності кримінальної відповідальності) [4]; Д. В. Малєтов (принцип невідворотності покарання в аспекті функціонування Вищого антикорупційного суду України) [5]; О. А. Шевченко (поняття принципу невідворотності кримінальної відповідальності) [6] та ін.

Формулювання мети. Мета статті полягає в дослідженні актуальних аспектів реалізації принципу невідворотності покарання за воєнні злочини в умовах російсько-української війни.

Виклад основного матеріалу. В умовах російсько-української війни можна виділити такі аспекти, які перешкоджають реалізації принципу невідворотності відповідальності за вчинення воєнних злочинів: скоєння злочинів на тимчасово окупованих територіях (далі – ТОТ), невизнання рф юрисдикції Міжнародного кримінального суду, фізична неможливість або надзвичайна небезпечність документування доказів на ТОТ та в зоні бойових дій, перевантаження судової і правоохоронної системи України, відсутність належної кількості фахівців у цій сфері, брак міжнародного тиску, політична інертність міжнародної спільноти та відсутність механізмів покарання держави-агресора в реальному часі, відкрите заохочення військово-політичним керівництвом воєнних злочинців, масштабний, плановий і системний характер воєнних злочинів та ін.

Наслідки цього такі:

- стимулювання вчинення злочинів на основі відчуття безкарності кримінальних правопорушень та перетворення їх з одиничних випадків на систему, що своєю чергою тягне значне зростання кількості воєнних злочинів (зокрема, у м. Буча та в Бучанському районі під час окупації російськими військами в лютому–березні 2022 р. загинуло близько 1200 осіб, 38 жителів вважаються зниклими безвісти);

- усвідомлене використання воєнно-політичним керівництвом рф воєнних злочинів як інструменту залякування цивільного населення (наприклад, ракетний обстріл залізничного вокзалу в м. Краматорську, у результаті якого загинула 61 людина, понад 120 – отримали поранення);

- розмивання моральних меж вчинення протиправної поведінки у воєнних умовах (наприклад, публічне схвалення катувань та страт українських військовополонених в інформаційному полі рф);

- підриг авторитету міжнародного права, яке сприймається як декларативний інструмент, що не виконується на практиці, та зниження ефективності системи міжнародної кримінальної

юстиції (наприклад, рф повністю ігнорує ордер Міжнародного кримінального суду щодо арешту президента рф в. путіна та уповноваженої з прав дитини м. львової-белової за незаконну депортацію українських дітей);

– формування в українському суспільстві недовіри до інституцій правосуддя, що також демотивує громадян співпрацювати зі слідством та міжнародними організаціями в питаннях розслідування воєнних злочинів (наприклад, високий рівень латентності злочинів російських військових проти сексуальної недоторканності та свободи цивільних осіб і українських військовополонених);

– порушення прав цивільного населення та українських військовополонених (зокрема, право на життя, право на свободу від катувань, право на справедливий суд, право на ефективний засіб правового захисту, право на повагу до гідності, право на захист від дискримінації, право на відшкодування шкоди, право на реабілітацію і відновлення порушених прав та ін.);

– відсутність дієвого механізму притягнення до кримінальної відповідальності для вищого військово-політичного керівництва рф легітимізує їх дії в очах населення та створює небезпечний прецедент для інших авторитарних режимів у світі;

– незабезпечення справедливого покарання злочинців як однієї з передумов післявоєнного примирення, що зумовлює збереження в суспільстві ненависті, недовіри, бажання помсти та унеможливорює ефективну реінтеграцію звільнених тимчасово окупованих територій і стійкий мир та ін.

Зокрема, до воєнних злочинів рф в Україні належать злочин агресії, руйнування цивільної та критичної енергетичної інфраструктури, об'єктів культурної спадщини, закладів охорони здоров'я і освіти, масове вбивство цивільного населення із застосуванням тортур, викрадень, зґвалтування, убивство військовополонених, застосування зброї масового знищення проти невоєнних об'єктів, викрадення та примусове переселення українських дітей до рф та тимчасово окупованих українських територій, ядерний тероризм і загроза ядерної катастрофи внаслідок пошкодження українських АЕС, примушування громадян України до участі у воєнних діях проти

власної держави, блокада українських портів і крадіжки українського зерна тощо [8].

З точки зору теорії кримінального права кримінально-правові принципи – це фундаментальні, концептуально визначальні засади та ідеї, що або безпосередньо закріплені у кримінально-правовому законодавстві, або логічно випливають з його змісту та визначають ідейно-нормативну основу кримінального права, розкривають його сутнісні характеристики і втілюються у правозастосовній практиці. Однією з історичних передумов формування кримінально-правових принципів у їх сучасному розумінні став принцип Таліону (лат. *lex talionis* – закон відплати), який ґрунтується на ідеї суворої відповідності покарання вчиненому злочину та передбачає буквальне або симетричне відображення завданої шкоди в покаранні. У сучасному кримінальному праві принцип Таліону не застосовується буквально, однак ідея справедливого покарання, адекватності і співмірності злочину відображена в системі принципів кримінального правосуддя, які з метою забезпечення ефективності функціонування кримінального права виконують низку ключових функцій: забезпечення законності та закріплення фундаментальної вимоги суворого дотримання закону всіма суб'єктами кримінально-правових відносин (наприклад, принцип «*nullum crimen, nulla poena sine lege*» гарантує, що ніхто не може бути притягнутий до кримінальної відповідальності, якщо його діяння не передбачене законом як злочинне); захист прав та свобод людини, утвердження поваги до людської гідності, справедливого ставлення до особи та запобігання свавільному покаранню або порушенню прав; встановлюють правову визначеність та передбачуваність; сприяють визначенню адекватного співвідношення між тяжкістю злочину та покаранням; гарантують рівність усіх перед законом і судом та допомагають уникати надмірного втручання в права особи з боку держави; уніфікують правозастосування, забезпечують його єдність та послідовність, запобігаючи суперечностям; сприяють розробленню ефективних і гуманних засобів боротьби зі злочинністю та ін. Науковці О. О. Ліщенко та О. В. Кириченко

зауважують: «Кримінально-правові принципи мають велике практичне значення, оскільки, по-перше, історія показує, що будь-яка правова теорія, яка має прогресивний характер для конкретної соціальної обстановки, у цій обстановці отримує закріплення у нормативному матеріалі, що відображає об'єктивний процес розвитку суспільства та правової системи; по-друге, важко не погодитися з тим, що на правосвідомість громадян впливають не тільки і не стільки конкретні правові приписи, а найбільш загальні ідеї та положення, адже загальновідомо, що громадяни більше знають принципи, ніж конкретні статті Кримінального кодексу» [4, с. 42].

Принцип невідворотності кримінального покарання поряд з такими кримінально-правовими принципами, як принцип відповідальності за вчинення суспільно небезпечного діяння, принцип особистої відповідальності, принцип індивідуалізації кримінального покарання, принцип доцільності кримінальної відповідальності належить до найважливіших принципів кримінального права, які становлять єдину систему засад кримінально-правового регулювання. Зміст принципу невідворотності покарання полягає в тому, що кримінальний закон гарантує, що кожна особа, яка вчиняє кримінальне правопорушення, буде притягнута до відповідальності без винятків та привілеїв. Слід також зауважити, що принцип невідворотності кримінальної відповідальності закладає основу для системи, в якій порушення закону не залишаються безкарними, а справедливість і верховенство права мають переважне значення.

У теоретичному аспекті принцип невідворотності покарання досліджується в кількох напрямках, які розкривають його зміст та роль у правозастосуванні і протидії кримінальним правопорушенням. Зокрема, у філософсько-правовому аспекті як етико-правова категорія, що відображає ідею справедливості, відповідальності і правового порядку та аналізується в контексті соціальної справедливості; у кримінально-правовому аспекті як загальний принцип кримінальної відповідальності та запорака невибіркової державної реакції на злочин; у кримінологічному аспекті як фактор превентивного впливу; у кримінально-процесуальному аспекті в контексті забезпечення розслідування

кримінальних правопорушень та об'єктивного правосуддя; у проблемно-аналітичному аспекті для аналізу причин уникнення кримінального покарання; у кримінально-виконавчому аспекті як гарантія фактичного виконання призначеного кримінального покарання та ін.

Серед наукових підходів до розуміння поняття «принцип невідворотності покарання» у кримінальному праві можна виділити такі:

– «принцип невідворотності юридичної відповідальності покликаний забезпечити ефективність процесу реалізації заходів юридичної відповідальності; спрямовує діяльність суб'єктів, що реалізують юридичну відповідальність; є метою, досягнення якої потрібно прагнути; є критерієм оцінки діяльності правоохоронних органів, адже порушення принципу невідворотності юридичної відповідальності негативно впливає на їх авторитет, тягне несприятливі наслідки; перебуває в тісному взаємозв'язку з іншими принципами юридичної відповідальності, а тому, будучи елементом системи, повинен здійснюватися з урахуванням інших її складових, насамперед принципу законності» (А. А. Корнієнко) [3, с. 24];

– «один із різновидів спеціальних принципів кримінального права, який полягає в тому, що особа, яка вчинила кримінальне правопорушення, підлягає покаранню, якщо відсутні законні підстави звільнення її від кримінальної відповідальності чи покарання» (О. О. Ліщенко, О. В. Кириченко) [4, с. 46];

– «особа, що вчинила злочин, підлягає кримінальній відповідальності, за винятком випадків, передбачених у законі. Якщо особа підлягає кримінальній відповідальності, то вона притягується до неї. Лише у виняткових випадках, передбачених законом, така особа може бути звільнена від кримінальної відповідальності» (Ю. Ю. Коломієць) [2, с. 12–13].

Принцип невідворотності покарання прямо та опосередковано знайшов своє відображення в законодавстві на національному та міжнародному рівнях. Наприклад, окремі аспекти цього принципу відображено в Конституції України, КК України, КПК України, Європейській конвенції з прав людини (1950 р.), Римському статуті Міжнародного кримінального суду,

Женевських конвенцій (1949 р.) і Додаткових протоколах до них та ін. Зокрема, ст. 2 КПК України містить положення, відповідно до якого «... кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини...» [7].

Отже, узагальнюючи наведені вище наукові підходи до поняття принципу невідворотності відповідальності у кримінальному праві ми можемо визначити авторське його розуміння – це один із фундаментальних спеціальних принципів кримінального права, який виражається в обов'язковості притягнення до кримінальної відповідальності особи, що вчинила кримінальне правопорушення, за відсутності законних підстав для звільнення від неї, слугує гарантією реалізації кримінально-правових норм, критерієм ефективності діяльності правоохоронних органів, а також забезпечує стабільність, законність та довіру до системи кримінальної юстиції через неминучість настання відповідальності у разі порушення кримінального закону.

Дослідник А. А. Корнієнко зазначає: «У межах дослідження принципу невідворотності юридичної відповідальності можуть бути визначені генетична, тимчасова, логічна, стохастична, просторова структури й інші типи зв'язків між утворюючими його елементами» [3, с. 22]. Такий підхід дає змогу всебічно розкрити зміст принципу невідворотності відповідальності, простежити його еволюцію в правовій системі, зокрема визначити історичні передумови формування та розвитку цього принципу як однієї з фундаментальних засад юридичної відповідальності. Окрім того, він дозволяє здійснити концептуальне пояснення змісту принципу, акцентувати увагу на його ефективності, своєчасності та універсальності застосування в межах правового процесу. Важливо також враховувати стохастичний (ймовірнісний) характер деяких процесів реалізації принципу невідворотності кримінальної відповідальності, що вимагає гнучкого та індивідуалізованого підходу до конкретних правових ситуацій.

На нашу думку, ключовими ознаками принципу невідворотності покарання є: 1) обов'язковість притягнення

до відповідальності за дії, які містять ознаки кримінального правопорушення; 2) відсутність привілеїв перед законом; 3) покарання або застосування інших заходів кримінально-правового впливу має здійснюватися своєчасно; 4) заборона подвійного покарання за одне й те саме кримінальне правопорушення; 5) всеохопність; 6) забезпечення дієвості системи кримінальної юстиції та ін.

Зауважимо, що в сучасній кримінально-правовій науці принцип невідворотності покарання визнається одним з найбільш дієвих інструментів у протидії злочинності, адже ефективна превенція злочинності досягається не посиленням жорстокості санкцій, а забезпеченням своєчасного, справедливого і невідворотного покарання. Зокрема, порівнюючи застосування принципу невідворотності покарання і такого виду кримінального покарання, як смертна кара (зауважимо, що в Україні не застосовується), підкреслимо, що принцип невідворотності покарання сприяє формуванню довіри громадян до правової системи, оскільки демонструє її здатність ефективно реагувати на злочини, цей принцип узгоджується з вимогами міжнародного права, а також відповідає критеріям гуманізації кримінального законодавства, які домінують у правових системах демократичних держав. На відміну від смертної кари, яка є невідкличним актом, принцип невідворотності покарання передбачає наявність механізмів перегляду рішень, що дозволяє у разі необхідності відновити справедливість і права засудженої особи, залишаючи їй шанс на виправлення.

Важливим також є визначення співвідношення принципу невідворотності покарання з принципом доцільності відповідальності, оскільки ці принципи виконують взаємодоповнювальні функції та «є ядром системи принципів кримінального права» [2, с. 13], що виявляється в такому:

– принцип невідворотності гарантує, що покарання буде застосовано в будь-якому випадку, тим самим забезпечуючи загальний стримувальний ефект, водночас принцип доцільності регулює якість цього покарання, роблячи його співмірним скоєному злочину, тобто невідворотність без доцільності може

призвести до надмірно жорстких або, навпаки, невинновдано легких санкцій, що суперечить вимогам справедливості;

– взаємодія цих принципів дозволяє досягти балансу між запобіжною функцією покарання та виправною (ресоціалізуючою) складовою, що, з одного боку, спрямована на забезпечення невідворотності покарання та стимулює дотримання закону, мінімізує ризик ухилення від відповідальності, а з іншого боку, реалізація принципу доцільності гарантує, що застосовані санкції не порушують гуманістичних засад і не призводять до необґрунтованого посилення покарання;

– разом ці принципи забезпечують як юридичну, так і соціальну легітимність кримінального правосуддя, створюючи систему, у якій суспільство сприймає покарання як справедливе й обґрунтоване, що є критично важливим для підтримання правопорядку та довіри до судової влади.

Забезпечення невідворотності відповідальності за воєнні злочини, вчинені у контексті збройної агресії рф проти України, вимагає системного підходу, який передбачає як удосконалення національного механізму правосуддя, так і активізацію міжнародної кримінальної юрисдикції.

Серед пріоритетних напрямів можна виокремити такі:

1. Інституційне зміцнення національної системи кримінального переслідування (необхідним є створення або посилення спеціалізованих органів, які мають відповідну підготовку у сфері міжнародного гуманітарного права, зокрема щодо кваліфікації геноциду, злочинів проти людяності, воєнних злочинів та ін.).

2. Гармонізація національного кримінального законодавства з міжнародними стандартами, що дозволить ефективно кваліфікувати дії агресора та застосовувати міжнародну термінологію в національних провадженнях.

3. Міжнародне співробітництво та універсалізація юрисдикції, для підвищення ефективності переслідування воєнних злочинців, тому критично важливим є укладання двосторонніх та багатосторонніх угод про правову допомогу, екстрадицію, обмін

доказами, застосовувати принцип універсальної юрисдикції для ініціювання проваджень у третіх державах.

4. Створення Спеціального міжнародного трибуналу з питань агресії проти України, адже наявні інституції, зокрема МКС, мають обмежений мандат у розслідуванні злочину агресії, тому створення *ad hoc* трибуналу, ініційованого коаліцією держав, дозволить притягнути до відповідальності за воєнні злочини вище військово-політичне керівництво РФ.

5. Розвиток цифрових платформ для збору доказів та захисту свідків, зокрема в умовах обмеженого доступу до місць скоєння злочинів необхідно розвивати механізми дистанційного фіксування воєнних злочинів з дотриманням вимог доказового права, а також важливо забезпечити програми захисту свідків, зокрема тих, хто перебуває на ТОТ.

6. Активна участь громадянського суспільства та неурядових організацій і правозахисних ініціатив, які мають відігравати важливу роль у фіксації порушень, інформуванні міжнародної спільноти, поданні звернень до міжнародних інституцій.

7. Інформаційно-просвітницька кампанія щодо неприпустимості безкарності з метою формування суспільного запиту на справедливість через комунікаційну політику держави, зокрема шляхом публічних судових процесів та регулярного інформування про притягнення до відповідальності.

Висновки. Проведене дослідження дозволило встановити, що принцип невідворотності покарання є фундаментальним елементом кримінального права, який забезпечує дієвість правосуддя, захист прав людини і стримувальний вплив на злочинність. У сучасних умовах російсько-української війни його реалізація стикається з низкою серйозних викликів, серед яких ключовими є відсутність ефективних міжнародних механізмів покарання агресора, труднощі документування злочинів на ТОТ та брак ресурсів в Україні. Забезпечення невідворотності відповідальності потребує комплексного підходу: інституційного зміцнення правоохоронної системи, гармонізації законодавства з міжнародними стандартами, розвитку цифрових інструментів збору доказів, створення Спеціального міжнародного трибуналу для розслідування

злочину агресії проти України та активізації участі громадянського суспільства. Реалізація цих заходів дозволить не тільки притягнути до відповідальності винних у воєнних злочинах, а й закласти підґрунтя для стійкого миру та відновлення справедливості як в Україні, так і в міжнародній системі права.

Список використаних джерел

1. Горох О. П. Принцип невідворотності кримінальної відповідальності та звільнення від покарання: аспект узгодженості. *Кримінальна юстиція в Україні: виклики та перспективи в світлі конституційної реформи* : збірка тез першого Львівського форуму з кримінальної юстиції (м. Львів, 18–19 вересня 2015 р.) / упоряд. Т. І. Созанський ; Організація з безпеки та співробітництва в Європі, Координатор проєктів в Україні. Київ : ВАІТЕ, 2015. С. 77–81.

2. Коломієць Ю. Ю. Невідворотність кримінальної відповідальності: правова природа та зміст : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Одеська національна юридична академія. Одеса, 2005. 17 с.

3. Корнієнко А. А. Принцип невідворотності та юридичної відповідальності: структурно-функціональний аналіз. *Право і суспільство*. 2012. № 5. С. 21–24.

4. Ліщенко О. О., Кириченко О. В. Поняття принципу невідворотності кримінальної відповідальності. *Актуальні проблеми юриспруденції та психології* : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 11 грудня 2020 р.). Дніпро : ВВПЗ «ДГУ», 2020. С. 42–47.

5. Малєтов Д. В. Принцип невідворотності покарання в аспекті функціонування Вищого антикорупційного суду України. *Правові горизонти*. 2021. № 2. URL: <https://old.legalhorizons.com.ua/uk/journals/tom-14-2-2021/prinsip-nevidvorotnosti-pokarannya-v-aspekti-funktsionuvannya-vishchogo-antikorupsiynogo-sudu-ukrayini> (дата звернення: 10.06.2025).

6. Шевченко О. А. Поняття принципу невідворотності кримінальної відповідальності. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2012. № 3. С. 460–468.

7. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 12.06.2025).

8. ТОП-20 воєнних злочинів рашистів під час широкомасштабної агресії проти України. Армія INFORM. URL: <https://armyinform.com.ua/2023/02/21/top-20-voyennyh-zlochyniv-rashystiv-pid-chasshyrokomasshtabnoyi-agresiyi-proty-ukrayiny/> (дата звернення: 11.06.2025).

Danylevskyi M.,

Candidate of Legal Sciences,
Judge of the Ternivskyi District Court
of Kryvyi Rih city, Dnipropetrovsk region
ORCID: 0000-0002-0692-1172

IMPLEMENTATION OF THE PRINCIPLE OF IRREVOCABILITY OF PUNISHMENT FOR WAR CRIMES IN THE CONTEXT OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR

The article explores the theoretical foundations of the principle of the inevitability of punishment in criminal law and its significance in the context of the ongoing armed aggression of the Russian Federation against Ukraine. It analyzes key factors hindering the effective implementation of this principle, including the commission of crimes in temporarily occupied territories, Russia's non-recognition of the jurisdiction of the International Criminal Court, the overburdening of the Ukrainian law enforcement system, and shortcomings in the international accountability mechanism. Special attention is given to the analysis of the consequences of impunity for war crimes, such as the escalation of criminal behavior, undermining the authority of international law, the spread of legal nihilism, and the aggravation of justice-related issues within Ukrainian society.

The article notes that the principle of inevitability of punishment is one of the fundamental tenets of criminal law, which ensures not only the protection of human rights but also the effective functioning of the entire criminal justice system. It is analyzed that, from a theoretical perspective, the principle is studied in several directions that reveal its content and role in law enforcement and combating criminal offenses. The main approaches to understanding the content of this principle and its manifestations in national and international legislation are identified.

The importance of harmonizing Ukraine's criminal legislation with international standards, intensifying international cooperation, and creating specialized mechanisms to hold persons accountable for international crimes is emphasized. The necessity of developing digital platforms for crime documentation, witness protection, and active civil society participation in ensuring accountability is substantiated.

The article concludes that timely and fair punishment for war crimes is a prerequisite for post-war reconciliation, restoring trust in judicial institutions, and strengthening the international legal order.

Key words: principle of inevitability of punishment, criminal law principles, martial law, criminal liability.

References

1. Horokh, O. P. (2015), "The principle of inevitability of criminal liability and exemption from punishment: The aspect of consistency", *Criminal justice in Ukraine: Challenges and prospects in light of constitutional reform*: collection of theses of the First Lviv Forum on Criminal Justice, by

T. I. Sozansky (Ed.), Organization for Security and Co-operation in Europe, Project Coordinator in Ukraine, VAITE, Kyiv, pp. 77–81.

2. Kolomiets, Y. Y. (2005), Inevitability of criminal liability: Legal nature and content : abstract of PhD in Law Thesis, National University "Odessa Law Academy", Odessa.

3. Korniienko, A. A. (2021), "The principle of inevitability of legal liability: Structural-functional analysis", *Law and Society*, No. 5, pp. 21–24.

4. Lishchenko, O. O. and Kyrychenko, O. V. (2020), "The concept of the principle of inevitability of criminal liability", *Actual Problems of Jurisprudence and Psychology* : proceedings of the All-Ukrainian Scientific and Practical Conference, Dnipro State University of Internal Affairs, Dnipro, pp. 42–47.

5. Maletov, D. V. (2021), "The principle of inevitability of punishment in the functioning of the High Anti-Corruption Court of Ukraine", *Legal Horizons*, No. 2, available at: <https://old.legalhorizons.com.ua/uk/journals/tom-14-2-2021/printsip-nevidvorotnosti-pokarannya-v-aspekti-funktsionuvannya-vishchogo-antikoruptionsynogo-sudu-ukrayini> (accessed 11.06.2025).

6. Shevchenko, O. A. (2012), "The concept of the principle of inevitability of criminal liability", *Scientific Bulletin of the Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs*, No. 3, pp. 460–468.

7. Ukraine (2012), *Criminal Procedure Code of Ukraine* : Law of Ukraine, Verkhovna Rada of Ukraine, Kyiv.

8. Army Inform (2023), Top-20 war crimes of the Russian occupiers during large-scale aggression against Ukraine, available at: <https://armyinform.com.ua/2023/02/21/top-20-voyennyh-zlochyniv-rashystiv-pid-chas-shyrokomashtabnoyi-agresiyi-proti-ukrayiny/> (accessed 11.06.2025).